Türk Mason
DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Balık - Echtios Sembolü (Dr. Avni Karabece) 2646

İlmi Tahlillerde tefsirler (Cemal Kıpçak) 2652

Existentialisme Varoluşculuk üzerine düşünceler (Atilla Işık) 2665

Avrupada Franmasonluğun inkişafı (Faiz Poroy) 2673

Kemalettin Apak (Turgut Akkaş) 2689

Eğer (R. Kipling) 2690

TÜRK MASON DERGİSİ

Türkiye Mason Derneği tarafından üç ayda bir neşrolunur

Yıl : 13 ★ İstanbul, Nisan 1963 ★ Sayı : 50

Muhtelif memleketlerdeki Mason teşkilâtı, müşterek gayede ve idealde birleşme bakımından üniversel, fakat herbiri kendi memleketi bünyesinde tamamiyle müstakil, millî bir müessesedir.

Balık - Echtios Sembolü

★ Dr. Avni KARABECE ★

(İzmir)

Kadim tarihten devrimize kadar intikal etmiş olan, bir "Balık - Echtios" sembolü mevcuttur.

Muhtelif tarihçiler bunun sembolik bir işaret olduğunu söylerler ve bu sembolu ayrı ayrı manalarda tefsir ederler. Mevcut olan bir çok tefsirleri iki esaslı gurupta birleştirmek kabildir.

1 — Hristiyan din âlimlerinin tefsiri :

2 — Yüksek felsefî görüşe sahip ve hakikate yönelmiş olan âlimlerin tefsiri :

Birinci tefsire göre Echtios kelimesinin harfleri :

"Yesous, christos, theau, Uios, sôter" Cümlesindeki kelimelerin ilk harflerinin birleştirilmesinden meydana gelmiştir. Mânâsı "Allahın oğlu İsâ halâskâr" anlamındadır.

İkinci tefsire göre "Echtios" kelimesinin harfleri :

"Es chronia Theau Uperchroni simibalaris" cümlesindeki kelimelerin ilk harflerinin birleşmesinden doğar. Cümlenin mânâsı "Zaman içinde kudret, zamandan üstün Allahın sembolidir" tarzındadır.

Bu izah fikrimizce daha hakiki ve daha şümulli bir izahtır. Üzerinde dikkatle durulmasına değer olan bu cümleyi, kendi âciz anlayışımıza göre tahlil edeceğiz : Bu cümle Pantheiste doktrininin ilâhî kudrete izafe ettiği mânânın tümünü ihtiva etmektedir kanaatindeyiz. Kâinatta her

şey, bütün anlamıyla zahir olan her şey "Hak" denen "Kudreti külliyei mutlaka" nın ayrı ayrı birer görünüşü, değişik birer tezahurudur. İnsanların beş duyuları ile elde ettiği, yâni hepimize zahir olan bütün varlıklar ki, "Kudret, Sıfat, Madde" namı altında toplanabilirler, aslında "Vâhidi mutlak" ın değişik şekillerde görünmesinden ve tezahur etmesinden ileri gelmektedir.

Bu düşünüş, âlim **Einstein**'in büyük bir hakikat olarak meydana koyduğu "İzafiyet - Relativité" doktrini ile kesin olarak ıspat edilmiştir.

Einstein, zahir olan bütün varlıkların, yâni "Zaman, Mekân, Madde" gibi mefhumların hepsinin izafî olduğunu açık olarak meydana koymuştur. Bütün bu izafî şeylerin de "Bir tek varlığa" nispet ve ifaze edildiği muhakkak olmak icap eder ki bu da "Vahdet" dir.

Bu tek kudret hiç bir sıfat ve na'at (= öğücü ve yükseltici tabirler) ile tavsif ve tevsim edilemez, fakat mevcut olduğu da muhakkaktır.

Bu kudret kâinata şamil olup kâinatı, iç ve dış, bundan daha umumî bir tabirle her yönden tamamiyle ihata etmiş durumdadır. Büyük mutasavvıflar bu gibi tarif ve tavsif özentisini de kabul etmezler, onlara göre kâinatta " O " ndan başka bir şey yoktur. Zahir olan her şey onun gölgesi mesabesindedir. Tasavvuftaki " Hübe " tabiri bu düşünce ile olsa gerektir.

Tek kudret mevcudiyetinin ilim ile değil, ancak "İrfan = Gnos" ile, yâni derin vecid zevki ve kalbî inşirah ile idrak edilebilmekte olduğu, bu ilâhî bilgiye nail olan kâmil insanlarca ifade edilmiş bulunmaktadır. Tarih öncesi zamanlardan başlayarak bu güne kadar gelen : Hermes, İskülab, Fisagor, Sokrat, Eflatun ve Filibon gibi kadim Panteistler ve mutasavvıflar, yâni bu vadide rüsuh

sahibi olmuş kâmil insanlar, bu görüş ve duyuş tarzını kendilerine has üslupları ile ifade etmişlerdir.

Tasavvuf erbabının bildirdiğine göre, kâmil mürşitler konuşmadan ,lafız kullanmadan ve takrir etmeden hal yolu ile "Tarikı nazar" denen ve insanın kalbine işleyen bakışları ile, olgunlaşmağa müsait olan müritlerine, kendi varlıklarında doğan ve yaşayan bu zevki intikal ettirmişlerdir.

Bu güne kadar yapabildiğimiz etüdlerden edindiğimiz kanaate göre, penteistler, "Kudreti külliyei mutlaka" namını verdikleri tek âli kudret tanımakta ve bu âli kudreti şöylece tanıtmaktadılar : "Tek kudret" vâhidi mutlaktır. Kâinatta hiç bir ferd veya varlık bu kudreti tam olarak idrâk edecek kabiliyette değildir. Bu hâle veya makama "Gaybelguyub" (Bilinmeyenlerin bilinmeyeni) denmektedir.

Bu mutlak kudret, daimi hareket ve ihtizaz halindedir. Bu ihtizazlı hareket "Bizatihi" haricî hiç bir tesire tabi olmadan, kendi kendine istihaleye uğrayarak tenezzül eder. "Gayb âlemine" bilinmeyen derekeye ulaşır. Bu makamda "Vahdeti külliyei mutlaka" âsârî ile ve ancak zevk ile idrâk edilebildiği hâlde, hakiki mahiyeti ile katiyen kavranamaz. "Aşk" gibi.

Bu derekeden de yine kendi kendine tahavvüllere uğrayarak ihtizazlar ile tenezzül eder ve "Teayyünü evvel = ilk belirti", halini alır ki, derekede "Akil" halinde belirir. Bir Mimarın kafasında tasarladığı bina planı gibi henüz düşünce halindedir.

Mutasavvıflar bu derekeye "Mertebei amâ = Gözle görülemiyen kör mertebe" demektedirler. Bu derekeden de tenezzül ederek lâfız halinde "Kelâm = Logos" olarak, yazı halinde 5 eserde bilgi olarak, iş halinde maddeye sıfat olarak intikal eder. Bu hale de "Taayyünü sâni = ikinci ve son belirti" veya "Âlemi şuhûd" denmektedir.

Bu iniş devresine Nüzûl veya "Sudûr = Procession" hali denir. Madde halinde tezahur eden bu kudret, yine değişik görünüşlerle "Suûda = Yükselmeğe" başlar, etap-etap evvelâ âdi kudretlere, sonra âli kudretlere "Müteâl-Transcendant" kudretlere, ve en nihayet "Vâhidi mutlak" a rücu eder. Bu hale de "Urûc = Ascention" tabir edilmektedir.

Misâl ile izaha çalışalım, madde halinde olan gıdâ, insan tarafından yemek olarak yenir, iç organlarımızda bir çok kimyevî ve hayatî değişikliklere uğrayarak hazm olur ve kana geçer, dveran yolu ile bütün vücut hücrelerine ulaşır, hücreler tarafından temessül edilir, bu suretle beslenen hücrelerde kudret haline inkılap eder. Bütün hücrelerin kudret muhassalası, ruh denilen âli kudreti meydana getirir.

Ruh kudretinin büyün bir kısmı ile dimağda akla inkılap ettiği muhakkaktır. Akıl ile düşünerek ve olgunlaştırılarak "Nûru kalbî" ye, ve daha üstün derûnî zevklere, ve buradan da yükselerek "Bilinmeyenlerin bilinmeyeni" derekesinde "Vahdet" e ulaşır, bu hale : "urûc kavsi" denir.

Dâvânın aksini ele alalım, âli kudretler halinde kâinatta münteşir "Tek kudret" güneşten zıya ve hararet halinde arza intikal ve toprağı faaliyete sevk eder, tohumları geliştirir, nebat halinde gıdaya veya nebatı yiyen, daha iyi geliştiren hayvan gıdâsına inkılap etmiş olur, bu hale de "Sudûr kavsi" denmektedir.

Bu gıdalardan hasıl olan kudret, her insanda hiç şüphe yoktur ki, ilâhî kudrete inkılap eder, pek çok insanlar bu ulvî hali idrâk edemezler, bünye ve varlıklarında meknuz olan büyük kudreti çalıştırarak olgunlaştırma fırsat ve taliine mazhar olamamışlardır veya müstait değildirler.

İnsanların bir kısmı kendilerini bu vadide geliştirme zevkine nail olarak olgunlaşmağa imkân bulurlar, ilim ve irfan sahibi olgun kimseler, bu idrâk halini zevk ve aşk haline yükseltirler, ve bu hâlleri bütün safahatı ile idrâk ederek derin zevk duyarlar. (Mevlânâ Celâlettini Rumi) gibi.

Bu alış veriş, yâni tek kudretten çokluğa ve çokluktan tek kudrete gidiş ve dönüş, kâinatta her an ve sayısız derece çok, def'alarca vuku bulmaktadır. Bu keyfiyette bir iniş bir de çıkış kavsi vardır ki, bu kavislerin birleşmesinden bir daire meydana gelir. Tahminimize göre mutasavvıfların "Kabe kavseyn" dedikleri keyfiyet bu olsa gerektir. Melâmî eserlerinde de görülmekte olan kuyruğunu ısırmış daire şeklindeki yılan tasviri, muhakkak bu düşüncenin remzi olmak gerekir.

Bu "Sudûr" ve "Urûc" devr-i daimi, iyice idrâk edildiğinde bu hali idrâk edebilmiş olan zata, kâinatta zahir olan şeylerin kâffisinin bir "Tek" kudrete raci olduğunu bilerek zevk etme imkânını verir. Bu idrake ulâşan kâmil insan, kâinatta mevcut olan bütün varlıkları kendi varlığının aynı, ve bir parçası telâkki etmek zevkine ulaşır. Nasıl ki bir insanın vücudundaki tek hayat, milyarlarca ve milyarlarca hücre hayatının tümü ise, kâinatın tümü de bir tek kudretin herşeyle kendisidir.

İnsan bütün kâinat varlıklarını, kendisinin aynı veya kendinden bir parça olarak kabul ve telakki edebilecek olgunluğa eriştiği zaman, bütün kâinatı kendi nefsi telakki ederek, aynı muhabbetle sevmek zevkine ulaşır, bu sevgi kudretinin coşkunluğu, insanı "Aşk" denen yüksek zevke ulaştırır. Her şeyin aynı varlıktan "Sudûr" ettiği kabul edilince, kâinatta bütün varlıklar arasında tam bir eşitlik kurmak zorunluğu meydana gelir.

Bu müsavatın teessüsü için "Âdil" bir vicdan anlayışına sahip olmak lâzımdır. İşte "Adalet, Ruh, Aşk" tes-

lisi, bu yüksek düşünceye ulaşmakla ve bu âli idrakleri duyabilmekle meydana gelir.

Kâmil insanlarda adalet fikri mutlaktır. Aşk duygusu sonsuz olur ve bu anlamda geniş bir ruh varlığına sahip olurlar. Kâmil insan için "Mal, Mülk, Nakid" gibi izafî varlık ve vasıtaların kıymeti kalmaz. Büyük mutasavvıfların "Fakr" dedikleri hal, bu mertebenin derin zevkine ulaşmaktan meydana gelir. Tasavvufun "Fakr" tabirini katiyen maddeperest dilencilik ile karıştırmamalıdır.

Mevlânânın derin ve sonsuz aşkından doğan ve mal ve mülke katiyen itibar etmeyen hali ile, Hacı Bayram Veli'nin "Elfakrü Fahrun" Hadisini tekrarlayışı bu yüksek zevk idraki iledir.

Hazreti İsâ'da tecelli eden derin sevgi ve İsâ'nın her şeye karşı kayıtsız ve şartsız sevgi telkini, muhakkak olarak bu anlayışın kendisidir. Teslisi teşkil eden kudretler zahirde farklı gibi iseler de, hakikatte hepsi aynı kaynaktan doğan bir tek kudretin tezahürûdur. Yüksek irfan sahibi zevatın ruhlarında duydukları "Aşk" herşeye karşı adaletle hareket etmelerini zaruri kılar. Bu halden de rûhan derin zevke nail olurlar. "Balık - ICHTIOS" remzinden naçizane anlayabildiğimiz bunlardır.



Ezelî sırları ne sen bilirsin nede ben,
Bu mu'ammalı kelimeyi ne sen okuyabilirsin nede ben;
Bütün dedi-kodularımız perdenin arkasındadır,
Perde indiği zaman ne sen kalırsın nede ben.

Ömer Hayyam

İLMÎ TAHLİLLERDE DOĞRU ve YANLIŞ TEFSİRLERİN FİKİR TERBİYESİ ÜZERİNDEKİ TESİRLERİ

★ Yazan : Cemal KIPÇAK ★

II — Alşimi (Simya) den kimyaya

Bu günün ilim adamlarına göre kimya, yaşı nisbeten genç olan bir ilimdir. Bundan yüzyetmiş sene kadar evvel esaslı basit unsur olarak 4 madde sayılırdı. Bunlar, toprak, ateş, hava ve su'dan ibaretti. Bu prensip, milattan 450 sene evvel (Empédoklé) tarafından tesis edilmiş, sonra Eflatun ve ondan sonra da Aristo tarafından benimsenmiştir. Bundan sonra yirmi bir yüzyıl boyunca bu sistemi bozmak kimsenin aklına gelmemiştir. Nihayet, 1781 senesinde Henryi Kavendisch, suyun iki kısım hidrojenle bir kısım oksijenden terekküp ettiğini isbat ederek kimya ilminin müsbet istikamette harekete geçmesini sağlamıştır.

İnsanlığın tarihinde, taş devri, maden devri olduğu gibi, gelecekte, atom devri yaşanılırken, geçmişin ayrıca bir kimya devrinden de bahsedileceği muhakkaktır. Bu devrin tetkikleri yapılırken, esas inkişafın neden 1781 senesine kadar geciktiği araştırılacak ve insanlığın basit ve garip telekkilerle fikrini hurafelere kaptırarak ilim ışığından uzakta kalmaya mahkum ettiği açıkça görülmüş olacaktır.

Kimya, maddenin ilmidir... İnsanlar, dünyaya geldikleri andan itibaren madde ile temastadırlar. Fikirlerine ilk intikal eden tesir de madde ile alakalıdır. İlk ateşi yaktığı andan itibaren başlayan bu alaka dolayısıyla fikirlerin artık devamlı olarak yeni buluşlar üzerinde çalışmaması mümkün olamaz. Nitekim ,tarihlere göz attığımız

zaman kimya ilminin, Chimi ismiyle belirdiğini, bu kelimenin, Mısır dilinde (Cham) veya (Chami) kelimelerinden doğduğunu görürüz. Mısırlıların bu bilgiyi, kendilerinden evvel yaşayan insanlardan aldıkları tahmin edilebilir. Zira, taş devrinden tunç tevrine geçilmekle kimyevi teamüller üzerinde çalışmanın fikirle idaresi zaruri bir icap haline gelmiştir. Ancak, bu faaliyet, mistik düşüncelerin tesiriyle normal istikametini kaybetmiş ve bu yüzden insanlık, senelerce vâhî ümitlerin peşinde koşmak zorunda kalmıştır.

Daha Mısırlılar zamanında, türlü madenlerin izabesi, ölülerin mumyalanması, kumaş boyaması gibi hareketlerle başlayan kimyanın yavaş yavaş aykırı bir yola girdiği hemen göze çarpar. Bu aykırılık, bilhassa mistik spekülasyonların, cisimlerin oluşları ve geçirdikleri türlü değişmeler üzerinde metafizik nazariyeler kurmasıyla başlamıştır. Bundan sonra artık Yunan mektebinin doktrinleri bu esasa göre ayarlanmış, buradan araplara, oradan da taa Lavvazyenin zamanına kadar ortaçağın medeniyyet dünyasına intikal etmiştir.

III üncü yüzyılda, Zosim tarafından yazılan (İmouth) isimli eserde, kimyanın başlaması şöyle bir efsane ile anlatılmaktadır :

Meleklerden bazıları, kadınlara aşık olarak dünyaya inmişler ve onlara bazı güzellik sırlarını öğretmişlerdir. Bu sebeple, bu melekler ahretten koğularak daimî sürgüne mahkum edilmişlerdir. Bu meleklerin, kadınlarla olan münasebetlerinden Dev cinsleri dünyaya gelmiştir. Meleklerin öğrettikleri ilme de Şema (Chema) ismi verilmiştir.

Hiristiyanlığın ilk yüzyılında çok esaslı rol oynayan (Enoch)un kitabında da bu efsane kayıtlı bulunmaktadır. Burada da meleklerin kadınlara sihir ve efsun öğrettikleri ve bazı ağaçlarla bazı köklerin hassalarından bahsettikleri, yıldızların okunmasını ve mücevherlerin kulla-

nılış tarzını gösterdikleri, boya ile resim yapmak ve kaşlarını rastıklamak usulünü anlattıkları kayıtlı bulunmaktadır.

(Thèbes) de mısırlı bir kâhinin mezarında bulunan (Leyde) papirüslerinde, sihir ve efsundan bahseden tertiplerle birlikte kimyevi terkipler de kayıtlı bulunmaktadır. Esasen bu ilimle uğraşanların cezalara çarptırılmaları ve konunun üzerinde sıkı bir gizliliğin gözetilmiş olması, kimya ilminin sihirbazlıkla beraber sayıldığının delillerindendir. Çok eski tarihlerde de maden işleyenlerin sihirbaz ve efsuncu oldukları daima dikkate çarpmaktadır. Tevratta kayıtlı bulunan ve meyvasının insanlığın mahvine sebep olduğu bildirilen bilgi ağacı efsanesi de aynı hikayenin başka bir şekilde anlatılmasından ibarettir.

Bu konu ile ilgilenen yazarlardan Zosim, Synesias, Olympiodore'un eserleri ve bilhassa, mısırlı Sophé'nin yazdığı (Hakikatin kitabı) isimli eser, hep dinî ve ilahî ilhamlar içinde tabiat hadiselerini izah etmektedirler.

Bütün bu eserlerde, ve sair alşimi ile ilgisi bulunan diğer eserlerde dikkati çeken husus, müşterek semboller üzerinde durulmuş olmasıdır. Meselâ, kuyruğunu ısıran yılan sembolü bu bakımdan çok enteresandır. Bu sembol, değişik zaman ve yerlerde bulunmuş olmakla beraber sembolik manası hemen hemen aynı ifadeyi taşımakta, genel olarak başlangıç ve sonu olmayan bir esere delâlet etmektedir. Bu sembol, Leyde papirüslerinden başka, Paris milli kütüphanesinde bulunan Gnostik taş ve tılsımlar üzerinde de bulunmaktadır. Bu, hiristiyanlıkça da makbul sayılan sembollerdendir. Eski Ankara cıvarında bulunan Friçyadaki Hierapolis de yaşayan ve hiristiyanlığa yeni intisap etmiş olan Gnostik tarikatteki (Naassenien)ler bu sembola taparlardı. Bu sembol, yüksek bir kudretin timsali, herşeyi kendinde toplayan bir varlığın özü, Ecramı kucaklayan yıldızlı semalarda bulunan var-

lıkların yaratıcısı, güzellik ve ahengin de esası sayılırdı. Erkek unsuru temsil eden (kükürt) bu kudretin icraatını doğudan güneşin yükselmesiyle gösterir, dişi unsuru temsil eden (cıva) aynı kudreti batıda güneşin batmasıyla temsil eder, doğu ile batının izdivacından (altın) ile temsil edilen ve mısırlıların (Neith) ilahesi olarak benimsedikleri (Hermaphrodite) meydana gelirdi.

Bu efsane, Zosim'in eserinde etraflı olarak anlatılmıştır, ayrıca, orta çağla alakalı bazı yazılarda da kayıtlıdır.

Gnostik telekkilerin bu suretle alşiminin prensipleri arasına girdiği açıkça görülmektedir. Gnostsizmin peygamber kadınları olduğu gibi, alşiminin de (Théosébie), (Marie La Juive), (Kléopatra La Savante) gibi belirli kadın otoriteleri vardır. Gnostik inanış, dinî ve felsefî nazariyelerin manasını sembollerle ve geniş manalı ifadelerle izah etmek sistemini benimseyen bir doktrindir. Alşiminin daha ilk belirmeye başladığı sıralarda bile bu doktrinle yakınlık içinde kaldığı hemen hissedilmektedir. Tarifi yapılırken, tabiatin gizlj hassalarının araştırılması gibi tabirler kullanılması ve iki, üç manalı işaretller kullanılması bu yakınlığın delillerindendir.

Bu surete, teşekkülü anında mistik bir hava içinde bulunan kimya, artık insanların fikren halledemediği problemlerle uğraşan bir bilgi sayılmış ve başlıca üç istikamette kullanılan bir vasat olmuştur. Bunlardan biri, sihir ve efsun, ikincisi, altın ve gümüş imali, üçüncüsü de ebedi hayat iksiri...

İşte, bu üç istikamet içinde boğulu kalan çalışmalar tam ve hakiki manasiyla ilmî olmaktan uzaklaşmış ve çarpık itikatların tesirleri altında kısır inanışların mahkumu olmuştur.

Bu ilimle uğraşması gereken kimseler, sihirbaz ve efsuncu sayılırlar ve bu sıfatların çok ağır olan mahkumi-

yetlerine katlanmak korkusu içinde yaşarlardı. İlim olarak bilinmesi gereken hususlar da, açıklanması yasak edilen gizli bilimler halinde, mabedlerin derinliklerinde saklanmakta idi. Diğer taraftan, krallar da, para bastırmak inhisarını ellerinde tutmak için maden işlemesini de sır olarak muhafaza ettirmişlerdir. Bu gizlilik, neticede bütün kimya bilgilerinin bir esrar perdesi altında saklı kalmasını gerektirmiş ve ilim adamları gerek tabiat üstü kudrete erişmek hırsı ile, gerekse, hakikaten ilmi aramak gayretiyle, çalışmalarını ancak sembolik işaretlerle tesbit eden kayıtlar kullanmak zorunda kalmışlardır.

(İnsanların yazdığını ilahlar kıskanır) düsturu işte buradan doğmuştur.

Egiptolog (Mariette) tarafından, Sarapeum cıvarında keşfedilen Menphis mabedinde bulunan mukaddes san'atin ismi bu esaslara bağlıdır. Bu kanaatlerin tarihlerde ancak izleri kalmıştır. Bizans tarihçilerine göre Romen imperatoru (Diokletien), mısırlıların isyanını büyük bir şiddet ve vahşetle tenkil ettikten sonra altın ve gümüş imali hakkındaki bütün kitapları da yaktırmıştır.

Kimya ilminin Gildani'lerde de yukarıda izah edilen inanışlara benzeyen telekkilere yol açtığı anlaşılmaktadır. Babil'de de, aynen mısırda olduğu gibi kimyevî imalata rastlanılmıştır. Cam imali, madenlerin işlenmesi, kumaş boyanması ve çeliğe su verilmesi gibi işler bu cümledendir. Bu işler esasen, Babil ile Mısır arasında bulunan Fenikeliler ve asüriler tarafından da ele alınmıştır. Bunlardan da Araplara ve iranîlere intikal etmiş, oradan da orta çağ Avrupasına geçmiştir. Bu sebeple, alşiminin efsun kısmında Mısırlı ve iranlı pirlerin isimlerini anmak adeti cari olmuştur. Bazı madenlerle bazı yıldızlar arasında münasebet kurulması da bu bakımdan epiyce şöhret almış bir keyfiyettir. Meselâ, beşinci yüzyılın alşimistleri ile astrologları, kurşunla zuhal gezegenini, saf altınla güne-

şi, bakırla Venüsü kalayla hermes (Utarid) i ve saf gümüşle de ayı münasebetli görmüşlerdir. Sonradan, altın ve gümüş halitasının, bu iki madenin karışımından hasıl olduğu anlaşılınca, kalay Jüpitere alem olmuş, hermes'e de cıva verilmiştir.

(Filosofik yumurta) da alşimide çok mühim bir yer işgal etmektedir. Bu sembol, kâinatın yaradılışını manalandıran kudsî mesaiye işaret sayılır ve her parçası alşimi lugatının bir kelimesini temsil eder ve mistik bir form içinde aynı zamanda astrolojik manalar da taşırdı. Feza ile makrokozmanın timsali insan ile mikrokozma idi. Bunların bütün kısımları, zodiyak işaretleri de dahil olmak üzere bu sembolün manası içinde kıymet kazanmışlardır. Astrolojik manalanmalara, nemalanma, tevellüdat gibi konular da katılmakta idi. Bu izahlar Mısır'da ve Mezopotamya'da ziraate verilen ehemmiyeti de göstermektedir. Bu suretle insandan insanın doğması, buğdaydan buğday hasıl olması gibi altından da altının hasıl olması gerektiği neticesine varılırdı.

Hastalıkların tedavisi de alşiminin bir faslı sayılırdı. Ostanes isimli kitapta kayıtlı olan ilâhî suyun, bütün hastalıkları geçirdiği yazılıdır. Bu sebeple, iranilerle Gildanilere halef olan araplar, hayat iksirleri gibi her hastalığa iyi gelen ilâçları aramakta bilhassa büyük gayretler göstermişlerdir.

Çok dikkate değen bir keyfiyet olarak şu hususu bilhassa belirtmek yerinde olacaktır :

Hangi devrede ve hangi millet tarafından tatbik edilmiş olursa olsun, çalışmalar hurafelere uzanan fasıllardan ayrıldıkça kimyanın ilmî mahiyeti adeta hemen belirme istidatları göstermiştir.

Esasen, maddenin filosofik nazariyelerinin belirli değişmeler gösteren çevresinde insanlar her zaman köklü ve

fakat basit bir olumluluğun saklı oluşundan daima şüphelenmişlerdir. Çok eski zamanlarda bile aşağıya kaydettiğim iki nazariyenin üzerinde durulduğu daima göze çarpmaktadır :

1 — Cisimler sonsuz olarak küçük parçalara bölünmezler. Nihayette esas varlıklarını teşkil eden en küçük zerrelerin birleşmesinden meydana gelirler. Artık bölünmesi kabil olamıyacak olan bu zerrenin ismi atom'dur.

2 — Tabiatte çeşitli cisimlerin bulunması, bunların aslını teşkil eden dört unsurun türlü şekilde birleşmesinden ileri gelmektedir. Bu dört unsur : Toprak, su, hava ve ateş'dir. Bu dört unsura, madde halinde tasavvur edilmemekle beraber varlığı kabul edilen beşinci unsur olarak (eter) ilâve edilmiştir.

Bu iki faraziye türlü filosofik iklimlerde ele alınmış ve esaslı şekilde incelenmiştir. Meselâ, hind felsefesinde (Vaiceshika) doktrini, atom faraziyesini kabul ettiği halde, (Vedanta) bunu reddetmektedir. Budistlerde de (Hinayanist) mektebi atomist olduğu halde, (Madhyamika) ve (Vijnanavadin) ve (Mahayanist) ler bu atom faraziyesinin tenakuz gösterdiğini iddia etmektedirler. Mesela, (Madhyamika) doktrinini izah eden (Çataçastra) kitabının IV ünsü faslında şu satırlar okunmaktadır :

(Bir atom, tam bir atomla birleşemez zira bu taktirde yekpare bir hal alacaklarından iki ayrı atomu ifade edemezler. Bu sebeple, atomların birleşmesi ancak bir atomun bir kısmının başka bir atomun bir kısmı ile yapışmasıyla hasıl olabilir, bunların ayrılmaları da ancak bu suretle mümkün olabilecektir. Bu halde, eğer atom varsa onun şekli de vardır, olmalıdır. Şekli olmazsa, madde sayılmaz, mevcut olamaz eğer şekli varsa bu şeklin bölünmesi de mümkündür, o halde atom değildir...)

Bu düşünceler, fikirlerin hürriyet kazandıkları zaman nasıl müsbet istikamette bir çalışmaya yöneldiğini gös-

termektedir. Bugün atomun mahiyeti oldukça anlaşılmıştır. Eski insanların bu ihtimali hesaba katmamış olmaları tabiidir.

Maddenin mahiyetinin araştırılması on sekizinci yüzyılda (Meyerson) tarafından yazılan (Benzerlik ve doğruluk) isimli eserde etraflı olarak belirtilmiştir. Yazar bu eserinde, alşimistlerin yalnız vasıf gözeten çalışmalarında, kütlenin bize bugün pek tabii gelen mahiyetini muhafaza etmesi keyfiyetinin bulunmadığını anlatmaktadır. Meselâ, toprak onlar için esas unsurlardan biri idi. Cevher izabesi suretiyle elde edilen madenler ise, toprakla ateşin birleşmesinden hasıl olan (Phlogistique) ismini alan bir terkipti.

1630 senesinde Fransız doktoru (Jean Rey), madenlerin paslandıkları zaman hafifleyecekleri yerde ağırlaşmakta olduklarını dikkati çekti. Fakat buna ehemmiyet veren olmadı. Lavvazye, 1745 - 1794 meşhur tecrübelerine başlayıncaya kadar kimyagerlerin terazi kullanmak adetleri yokdu. Lavvazye bu aleti kullanarak aldığı neticeleri kontrol etmek imkânını buldu. Kapalı bir balonda 12 gün devamlı olarak muayyen bir mıktar cıvayı ısıttı. Neticede cıva kayboldu, yerine cıva pası ismini verdiği bir madde hasıl oldu. Balonun ağırlığı hiç değişmemişti ama, elde edilen cıva pası cıvadan daha ağırdı. Balonun içindeki hava ise hafiflemiş ve normal vasıflarını da kaybetmişti. İçine tutuşturulmuş bir odun parçası sokulunca alev sönüyordu. Bir hayvan bu havayı teneffüs edince boğulma alameti gösteriyordu. Bu sebeple ismine Azot denildi. Etimolojide azot, cansız manasına gelmektedir.

Cıva pası, başka bir balonda, hararetle tecezzi ettirildi, Lavvazye çıkan gazları topladı, gaz çıktıkça cıva da tekrar meydana çıkmaya başlamıştı. Toplanan gazın, evvelce balonun içinde eksilen havanın noksanını tamamen karşıladığı anlaşıldı. Bu gazın içine bir kıvılcım sokulsa,

Lavvazyenin kendi tabirine göre, dayanılmaz bir parlaklıkla yanıyordu. Bu gaz, azotun aksine olarak, yakıcı bir karakter taşımakta idi. Ona da Oksijen ismi verildi. Bu suretle yapılan tartılar Lavvazyeye 1775 senesinde meşhur prensibini söylettiler :

Tabiatte hiç bir şey kaybolmaz, hiç bir şey yaratılmaz.

Artık kimya, hakiki olumluğu içindeki esas tarifini bulmuştu. Bu tarifin bahtsız kurucusu giyotinde can verdi ama, kimya da artık süratle terakkiye kavuştu.

Kimyagerler, tabiatte bulunan cisimlerin iki kısma ayrıldığını tesbit ettiler. Bunlardan bir kısmı halitaları, diğer kısmı ise, muayyen cisimleri teşkil etmektedirler. Bu cisimler de basit ve mürekkep olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Basit olanlar, hidrojen, oksijen, karbon, demir ve saire gibi, kimya bakımından parçalanmaları mümkün olmayanlardır. Bunların her birinin atomu ayni kütleye maliktir ve birleşerek molekülleri meydana getirirler. Bu suretle, mollekül teşekkülü hudutsuz şekiller gösterir. Meselâ, 2 atom hidrojen, bir atom oksijenle birleşerek bir molekül suyu meydana getirirler. Her birleşim, bir formülle gösterilir. Bu formül, molekülü teşkil eden atomların nev'ini ve mıktarını gösterir.

On dokuzuncu yüzyılda kimyagerler, yalnız çeşitli elemanların kütleleri arasındaki münasebetleri tayin edebilmişlerdi. Bunun için kıstas olarak hidrojen atomunu ölçü birimi olarak kabul etmişlerdir.

1814 senesinde, Amper ve Avogadro, aynı sıcaklıkta ve aynı tazyikte herhangi bir gazın bir molekülgramının 22412 kübik santimetrelik bir hacim işgal ettiğini keşfettiler. Bu gazın, cinsi ne olursa olsun, hacmı değişmiyordu. Bu hacim içinde bulunan molekül sayısına (Avogadro) sayısı ismi verildi.

Bu sayı, sıfır derece sıcaklıkta $6,02 \times 10^{23}$ olarak tesbit edilmiştir.

Kimyanın ilk terakki hamleleri ile beraber, çeşitli elemanlar arasında bazı yakınlıkların bulunduğu göze çarptı. Bu gibi elemanların kimya bakımından en mühim hassası, mesela bir atom Flüor, klor, brom veya iyodun yalnız bir atom hidrojen birleşmeleridir. Bu birleşme, sanki herbiri bir adet çengel taşıyormuş gibi tek bağlantı ile vukua gelmektedir. Bunlara tek valanslı cisimler denilmiştir. Diğer taraftan, meselâ, oksijen, kükürt gibi cisimlerin de iki valanslı oldukları anlaşılmıştır. Kimyada, üç, dört, beş valanslı cisimlerin bulunduğu artık bilinmektedir. Bu arada, helyum gibi, neon gibi bazı gazların da sıfır valanslı oldukları, yani hiç bir kombinezona girmedikleri görülmüştür.

Bu suretle elemanların tariflerinin valanslar üzerine yapılmasına başlanılmıştır.

Valansa göre cisimlerin ayrılmaları, cisimleri iki kısım üzerinden tetkike imkân vermiştir. Bunlardan, sodyom, kalsiyom gibi oksijen ve hidrojenle kalevi terkipler verenlere maden adı verilmiş, diğerleri de asit terkipler vererek metaloid adını almışlardır.

1862 senesi Nisan ayında (Beeuyer de Chaneourtois) isminde bir kimse, Paris fen akademisine bir muhtıra vermiştir. Bu muhtırada, bir silindir etrafına helezon şeklinde elemanların isimleri yazılmıştı. Bu isimler cisimlerin atomik ağırlıklarına göre her devirde sekiz artış kaydetmek suretiyle sıralanmıştı. Bu suretle silindirin aynı müvellidi üzerinde, fluor, klor, brom, iyod gibi veya lityom, sodyom, potasyom gibi aynı familyadan olan elemanlar yukarıdan aşağı sıralanmış bulunuyordu. Elemanların bu suretle periodik tasnifleri asıl (1834 - 1907) de Mendeleyeff tarafından yapılmış ve 93 sayıda elemanın tesbiti mümkün olmuştur.

Mendeleyeff'in yaptığı tasnifte bir çok boşluklar vardı, sonraları bunların sayısı 100'e kadar yükselmiştir.

1816 senesinde, İngiliz kimyager Prout, bütün atomik ağırlıkların hidrojene göre kesirsiz tam sayı gösterdiklerini, bu sebeple, belki de muayyen bir elemanın müştakları olabileceklerini iddia etmiştir. Bu mes'ele, alimler arasında uzun münakaşalara sebep olmuş ve nihayet, ondokuzuncu yüzyılda izotopların keşfedilmesi, (Prout) un düşüncesinin haklı olduğunu göstermiştir.

(J.J. Thomson) ve (F.W. Aston) elektrik ceryanını tesir ettirmek suretiyle mesela klor gibi gazlerin, hakikatte atomik kütlelerine göre değişiklik gösteren aynı vasıfta ayrı cisimlerin toplulluğu halinde olduklarını tesbit etmişlerdir. Bu çeşitli cisimlerin atomik kütleleri 34, 35, 37 gibi tam sayılar göstermekte ve terkip içindeki nisbetleri değişmemekte idi. Bunların kimyevi vasıfları aynı idi, fizik vasıfları da pek küçük değişiklik gösteriyordu. Cisimlerin bu suretle beliren çeşitlerine o cismin izotopu denildi.

Hayatının büyük bir kısmını bu izotopların tetkikine tahsis etmiş olan (Aston), basit cisimlerin, böyle bir çok izotoplarının bulunduğunu ve her izotopun da tam sayı ile beliren bir ağırlık gösterdiğini keşf etmiştir. Meselâ, oksijen atom ağırlığı 16 dır ve belirli bir izotopu bulunamamıştır. Hidrojen ise 1 ve 2 ağırlığında iki izotop göstermiştir.

İzotoplar, kimyevi vasıf itibariyle başka bir cisim olumluluğu göstermezler. bunları ancak fizikçiler ayırt ederler. Bu ayrılık da şimdilik yalnız iki cisim üzerinde ehemmiyetli bir durum gösterir. Bunlardan biri, hidrojenin 2 atom ağırlıklı izotopu olan (Deuterium), diğeri de Üranyomun 235 atom ağırlığında olan cinsidir.

Deuterium, oksiyenle birleşerek ağır su denen ve normal suyun yoğunluğuna nazaran % 10 daha ağır olan ve

nükleer kimyada kullanılan bir suyun imaline yaramıştır.

Üranyom 235 de bilindiği gibi, atom bombasının imalinde kullanılmıştır.

Görüyoruzki ilmin bugün eriştiği safhada artık kimyanın atom nazariyesi bir hakikat olarak belirmiş bulunuyor. Bu nazariye ,vakıa evvelce düşünüldüğü gibi atomu maddi bir vasıf içinde belirtmiyor ama, artık bütün cisimlerin aynı kökden varlıklarını kazandıklarını ortaya çıkarıyor. Bu kök, eğer hidrojenin bir valanslı olan izotopu değilse, herhalde ona çok benzeyen bir durumda olması gerekecektir. Zira, bütün cisimlerin atom kütleleri tam sayı olarak bu izotopun ağırlığının emsalidirler. Bu ağırlığın gram cinsinden ifadesi, Bir gramın milyarda birinin tekrar milyarda birinin milyonda 1,65 i dir.

Bu neticeye ulaşan ilim artık, alşiminin senelerce üzerinde çırpındığı sırrı aydınlığa sokmuştur. Tatbikattaki inkişafın büyük neticeler vereceğini tahmin etmek elbette yanlış olmaz. Bu inkişafın merhalelerini kendi tetkik sahaları içinde bırakarak objektif bir görüşle yalnız felsefesi bakımından konuyu tahlil edersek çıkaracağımız netice, bu safhada da ilmî tahlillerde doğru ve yanlış tefsirlerin fikir terbiyesi üzerinde çok mühim roller oynadığını görmek olacaktır. İnsanlık, varlığının etrafında bir çok problemlerin toplandığını görmüş ve bu problemlerin halli çarelerini aramıştır. Bu araştırmaların, hemen ilk adımda neticeye ulaşması elbetteki mümkün olamazdı ama, attığı adımların daima terakkiye ulaşan müsbet istikametlere uzatması onu belki de çok daha mes'ut neticelere götürmek imkânını sağlardı. Fikir, farkına varmadan da doğmatik inanışların tesirlerine kapılmaktan kurtulamamaktadır. Eğer eski alşimi, yalnız ilim sahasında kalarak ilk tasavvur ettiği atom faraziyesini, sihirli maden aramak veya filosofal taşı bulmak ümidine harcamadan çalışmış olsaydı, kimbilir, belki de bugün daha geniş

ufukların derinliklerinde o aradıklarını da elde etmek fırsatına erişebilirdi.

Bugün ilmin ileri bir seviyeye ulaşmış olmasına rağmen yine fikirlerin tam bir hürriyete kavuştuğu iddia edilemez. İnsanlar hâlâ, hayal ufuklarından gönüllerine kayan dumanlı tesirlerin füsunu içinde dertlerine derman aramak sevdasından kurtulamıyorlar. Vicdanları zincirleyen bu zorlu vahimenin ortadan kaldırılması sade insanlığın değil, belki de hakiki ve müsbet ilmin hürriyeti için de lazımdır. Bu lüzum, bir ideal olarak en müsbet formülünü Masonlukta bulmuştur. Bunun için de doğmaların mahkumu olan kimselerin tarizleri ile sık sık karşılaşmakta ve bundan dolayı da masonlar, bu tarizlere başlarını çevirmeden geniş manalı sükutları içinde yalnız müsbet ilmin hazinelerinde ideallerine yeni ışıklar katmak yolunda yürüyüp gitmektedirler.



Bir milletin mukadder olunca sâadeti,
Bir âdile emanet eder Hak hükûmeti.

Ziya Paşa

İki dünyanın barışı şu iki kelimenin yorumundadır :
Dostlarınla hoş geçin, düşmanlarınla mudara et

Hafız Şirazî

EXİSTENTİALİSME

VAROLUŞÇULUK ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

★ Atilla IŞIK ★

Tarih boyunca benzeri görülmemiş iki büyük savaşın ağır yükünü taşıyan bugünkü dünyamızda, sosyal gözlemciler, toplumun genel karakterini ve temelini iki kelime ile özetleyebilmektedirler :

İstikrarsızlık - Düzensizlik

Bilimsel ve teknik gelişme, insanın yüzyıllar boyu alıştığı devamlılık şartlarının her an yıkmakta ve sosyal, hukukî, politik düzeni altüst etmektedir. Eski düzenin devamlı olarak yıkıntıya uğraması, yeni bir düzenin kurulmasındaki güçlük, hercümerç halini insanlığa her an yaşatmakta ve çetin sosyal, politik ve ekonomik krizlerin biribirini aralıksız takibine yol açmaktadır.

Madde üstünlüğünün, yüz elli yıldan beri, toplluma kendisini hissettirmesi insan düşüncesinin de, eski Yunandan bu yana, alışılmış akımların çemberini kırmasına ve maddenin hızına ayak uydurma çabasına yol açmıştır.

Devrimizin en ilgi çekici düşünce akımlarından birisi Existentialisme = Varoluşçuluktur. Bazılarınca Yirminci Yüzyılın garipliği sayılan Existentialisme, bazen günlük tartışmaların içine dahi girmiş bazen de, yüzeyde kalmış düşünce yoksunu kimseler için, bir moda olarak kabullenilmiştir. Gerçekte ise, modern düşünce akımlarının en önemlilerinden biri olarak Existentialisme toplumda ve filozoflar çevresinde de yerini bulmuştur.

Genel bir deyimle Existentialisme'e aşırılığa kaçan bir felsefeye karşı insan'la ilgilenen bir felsefenin tepkisi

gözü ile de bakılabilir. Existentialisme için gerçek önemli problem insan'ın varlığıdır. Geleneksel ve sistemli felsefeye yaptığı başlıca hücum onun insanı ihmal edip düşünce ve düşünce ile bağlantılı eserlerle gerektiğinden fazla meşgul olmasıdır. Bu tepki açısından Existentialisme'in çok uzun bir geçmişi vardır. Düşünce tarihinin her devrinde Existentialiste çağrılara sık, sık rastlanır.

İonya fizikçilerinin kozmogonik hûlyalarının aksine onlara "Kendi kendini tanı!" diye seslenen Sokrates. Sofizm ve diyalektik ile uğraşan ve kelime oyunlarından ayrılamayan Yunanlılara Stoisyenlerin "Nefsine hâkim ol!" ünlemi, sırf ilmî araştırmalarda bulunup ilmî derinleştirenlere karşı, İnsan, onun hayatı, ölümü üzerinde umutsuzluğa düşen Pascal, ve Pascal ile modern Existentialisme'in içine girmiş oluruz. O bütün yolları çizip göstermiş, aşağı yukarı her konuyu aydınlatmaya çaba sarfetmiştir.

Genel olarak Danimarkalı Sören Kierkegaard Existentialisme'in öncüsü olarak kabul edilmektedir.

Kierkegaard'den sonra Varoluşçuluk iki akım halinde kendini gösterir.. Dinci - Hristiyan Existentialisme temsilcileri; Kierkegaard, İsviçreli Karl Barth, Alman Karl Jaspers, Max Scheler, Landsberg, Fransız Gabriel Marcel, Henri, Bergson, Charles Peguy, Le Senne, Leon Chestow gibi, (Tanrı tanımaz = Athée) Existentialisme temsilcileri; Nietsche, Heidegger, J.P. Sartre, Simone de Beauvoir, Merleau Ponty gibi.

Existentialisme'in bugüne kadar kesin çizgilerle özelliğini belirtecek bir tarifi yapılmamıştır. Eğer tarihi sırayı izlememiz gerekirse ilk olarak dinci Existentialisme'den söz açmamız gerekirdi, fakat bu akım şimdiye kadar sistematik bir anlatım yapabilecek bir sözcü'den yoksundur. Buna karşılık Athée Existentialisme akımının teorisini savunan ve belirten J.P. Sartre gibi kuvvetli bir sis-

temcisi bulunduğundan kısa açıklamalarımızı ona dayanarak yapacağız.

Athée Existentialisme'in en kuvvetli düşünürü olan J.P. Sartre 1905 yılında doğmuş 1928'de felsefe agregasyonunu tamamladıktan sonra Havre'da ve daha sonra Berlin'de Fransız Enstitüsünde ders vermiş, 1940'da tevkif edilmiş bir yıl sonra salıverilmiş ve bu tarihten itibaren ders vermemiştir. J.P. Sartre, Existentialisme'in genel karakterini şu şekilde anlatıyor :

"Felsefe terimleriyle her nesnenin bir öz'ü (essence) bir de varlığı (Existence) vardır. Öz, sürekli nitelikler topluluğu demektir. Existence ise dünyada aktif olarak bulunuş demektir. Çoğu kimseler, öz'ün önce, varoluşun sonra geldiğine inanırlar: l'essense précéde l'existence. Meselâ, bezelyeler bir bezelye fikrine göre biter, yuvarlaklaşırlar. Hıyarlar ancak hıyarlık öz'üne (essence) uyarak hıyar olurlar. Bu düşünüş köklerini Din'den alır. Burada öz, varoluştan evvel gelir. İnsanları Tanrı'nın yarattığına inanan kimseler şöyle bir düşünce yolunu benimserler: Tanrı, insanları kendindeki insan fikrine göre var eder. Buna karşıt, inançsız kimseler de şu geleneksel görüşe bağlanırlar : Nesne ancak öz'üne uyduğu zaman var olur. 18'nci Yüzyıl hep şuna inandı : Bütün insanlara özgü (hâs) bir öz vardır, bu değişmez öz'ün adı insan tabiatıdır. Existentialisme ise bunun tam tersini öne sürer : İnsanda, amma yalnız ve sadece insanda, varoluş öz'den önce gelir. Bu demektir ki : İnsan önce vardır sonra ya şöyle ya da böyle olur. Çünki insan öz'ünü kendi yaratır. Bu yaratma ise Dünyaya atılarak, orada acı çekerek, savaşarak, yavaş yavaş kendini tâyin eder. Bu yol hiç kapanmaz her zaman açıktır."

Existentialisme deyince, insanın yaşamasına yol veren ve her gerçeğin, her hareketin bir şevreyi, bir insancıl subjectivisme'i kucakladığı bir doktrin anlaşılmalıdır.

Dinci ve Athée Existentialiste'leri birleştiren müşterek taraf "Varoluşun öz'den gelmesi" prensip'idir. Bu prensipten çıkarılacak anlam, Sartre'ın örnek ve deyimleriyle açıklanabilir.

Meselâ yapılmış bir nesneyi, bir kitabı, bir kâğıt keseceğini ele alalım. Bu nesneyi bir kavramdan ilham alan bir sanaatçı yapar ve onu yaparken bir yandan kâğıt keseceği kavramına öbür yandan bu kavramla birleşen bir üretim tekniğine bir yapılma reçetesine başvurur. Böylece kâğıt keseceği belli bir biçimde yapılmış bir nesne; hem de belirli bir işe yarayan eşya olur. Neye yaradığını bilmeden kâğıt keseceği yapmaya kalkan bir kimse tasarlanamaz, düşünülemez, bu demektir ki, kâğıt keseceğinin öz'ü, yani onu yapmayı, tarifini sağlayan reçetelerin, tekniklerin hepsi şekil olmadan evvel gelir. Burada dünyanın teknik vision'u (görünüşü) ile karşılaşıyoruz, bu vision'a göre yapış varoluştan önce gelir diyebiliriz. Yaratıcı bir Tanrıyı bile çoğu zaman yüksek bir sanaatkâr gibi tasarlarız. Benimsediğimiz görüş ne olursa olsun ister Descartes ister Leibniz'in olsun gene de biz iradenin az çok idraki takip ettiğini, hiç olmazsa onunla birlikte yürüdüğünü kabul ederiz.

Sarthe'ın Athée Existentialisme'ine göre Tanrı yoksa, hiç olmazsa "varoluşu öz'den önce gelen" bir varlık vardır. Bu varlık İNSAN'dır. Heidegger deyimiyle bu "İnsan gerçeğidir". Varoluş öz'den önce gelir yani ilkin insan vardır, insan önce dünyaya gelir, var olur ondan sonra kendini tâyin eder.

Existentialiste'e göre insan kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır. İnsan var olduktan sonra kendini kavradığı gibidir. Var olan insan bir geleceğe doğru hamle yapan ve bu hamlenin şuuruna varan insandır. Bir yosun, bir karnıbahar ya da çürümüş bir nesne değildir, insan süb-

jektif olarak kendini yaşayan bir projet (tasarıdır). İnsan nasıl olmayı tasarladıysa öyle olacaktır.

Gerçekten varlık öz'den önce geliyorsa insan ne olduğundan sorumludur. Existentialisme'in ilk işi de her insanı kendi varlığına kavuşturmak, varlığının sorumluluğunu omuzlarına yüklemektir. Fakat aynı anda insan yalnız kendinden değil bütün insanlardan da sorumludur. Bu suretle sübjektif kelimesinin iki ayrı anlamı ortaya çıkmaktadır. Existentialiste Seçiş (Choisir), Existentialiste insan kendi kendini seçer prensipini ortaya koyar.

Bu "seçiş"ten her birimizin kendi kendini seçmesini ve kendini seçerken bütün insanları seçmesini anlamak gerekir. Şöyle ya da böyle olmayı "seçmek" bir bakıma seçme yapılan şey'in değerli olduğunu belirtmektir. Çünki hiç bir zaman kötü'yü seçemeyiz, hep iyi'yi seçeriz. Herkes için iyi olmayan şey bizim için de iyi olamaz. Meselâ, farzedelim ki evlenmek çoluk çocuk yetiştirmek isteyen bir ferd var. Bu evlenme sadece o ferdin durumundan, tutkusundan ya da isteğinden doğsa bile gene de o fert bununla sadece kendini bağlamış olmaz, bütün insanlığı monogamie yoluna sokmağa, bağlamağa çalışmış olur. Demek ki fert yalnız kendisinden değil herkesten sorumlu olmaktadır. Kendisine karşı sorumlu olunca herkese karşı sorumlu oluyor, kendi kendini seçerken gerçekte İNSAN'ı seçiyor.

Bu durum, Bunaltı, Umutsuzluk kelimelerinin Existentialisme'deki yerini belirtmeğe yarar. Existentialist'ler Bunaltı deyince şöyle karşılık verirler : "İnsan bunaltıdır!" Bunun manası, bağlanan ve yalnızca "olmak istediği" kimseyi değil, bir yasa koyucu (kanun vâzıı) olarak bütün insanlığı seçen kişi o derin ve küllî sorumluluk duygusundan kurtulamaz. Doğrusu bir çokları bu sıkıntıyı, iç daralmasını, boğucu hali yaşamazlar, onlar bunaltılarını maskeliyerek ondan kaçarlar. Nitekim bazı kim-

seler yaptıklarının yalnızca kendilerini sorumlu kıldığına inanırlar. Bu yüzden "her koyun kend ibacağından asılır" derler. Kalkıp da onlara ya herkes sizin gibi yaparsa o zaman ne olur? diye sorulduğunda omuzlarını silkerek cevap verirler: "Herkes de böyle yapmaz ki!"

Bu herkes böyle yapmaz diyerek yalan söyliyen kimsenin de aslında içi rahat değildir, çünki yalan söylemek olayı, yalana verilen "cihanşümul değeri" içine alır, onu beraberinde taşır. Kierkegaard bunu İbrahim'in Bunaltısı diye adlandırıyor. Bir melek, Hazreti İbrahim'e oğlu İshak'ı kurban etmesini buyurur. Hani gelip te, Sen İbrahim'sin, oğlunun Tanrıya adayacaksın diyen varlığın "gerçekten" bir melek olduğu bilinse, işler yolunda gidecek, sorulacak bir şey kalmayacak. Öyle olmadığı için, insan oğlu sorar: Bu sahici bir melek mi acaba?, Ben sahiden İbrahim miyim?, İnsanın seçim'i burada söz konusudur. Örnekteki melek sesinin gerçekten olup olmadığına fert "kendisi" karar verir. Bunun gibi şu veya bu hareketin iyi olduğunu söylerken, onun iyi veya kötü olmadığı kararını fert kendisi verir. Existentialiste'lere göre her insan şöyle demelidir: İnsanlık hareketlerime bakarak kendini ayarladığına göre böyle hareket etmekte haklı mıyım? Yaptığım doğru mu? Eğer böyle demezse Bunaltısını maskelediğinden diyemiyordur.

Sorumlulukları yüklenen herkes bu Bunaltıyı bilir, meselâ bir savaşta hücum'un sorumluluğunu yüklenen kumandan nice insanı ölüme atmanın sorumluluğunu da yüklenmiş oluyor. Gerçi üstlerinin emirleri de vardır amma bunlar pek geniş olup yorumlanmağa muhtaçtır. İşte bu yorumlamayı yapmak, fertlerin hayatlarına son vermeğe karar vermek kumandana düşer. Bundan dolayı kararı verirken bir "bunaltıya" "iç sıkıntısına kapılır".

Heidegger'in sık, sık kullandığı bir deyim de "BIRAKILMIŞLIK"dır. Athée Existentialiste'lerin bu deyimden

maksatları şudur: Tanrı olmadığı için insan bir başına bırakılmıştır. Bunu söylemekle de işin bitmediğini kabul ederler. Existentialiste'lere göre Tanrı ortadan kaldırılınca çok sıkıntılı bir durum belirir, kavradığımız değerleri bulmak ihtimali de ortadan kalkar. İyi'yi düşünecek sonsuz ve yeterli (kifayetli) bir şuur var olmadığından iyi diye à priori (önsel) bir şey de artık var olamaz. İyi'nin de var olduğunu ferdin dürüst olması, yalan söylememesi gerektiği hiç bir yerde yazılı değildir, çünkj Existentialiste'lere göre biz ancak insanların var olduğu bir ortamda yaşarız.

Existentialisme insanı asla umutsuzluğa düşürmeme çabası içindedir. Existentialisme Tanrının yokluğunu isbata uğraşmaz, böyle bir gayretle kendini yormaz. Existentialiste'e göre Tanrı var olsaydı gene de bir şey değişmiyecekti. Bu, Existentialisme'in Tanrının varlığına inanmasından değildir. Mesele onun varlığı yokluğu meselesi değil Existentialiste bir mesele olmamasından ileri gelmektedir.

Existentialisme'in ana hatlarından ancak ufak bir kısmını verebildik. Çağımızın teknik gelişmesi karşısında bazı düşünürler Existentialisme çıkışının köklerini makinecilikte buluyorlar. Makinenin istihsalde kullanılması bir takım sonuçlar doğuruyor. Bir yandan "İnsan" gitgide işlettiği kaminenin hâkimiyeti altına giriyor, öz'ünün, benliğinin, şuur'unun, kişi'liğinin günden güne kaybolduğunu duyuyor. Neredeyse dönen bir çarkın vidası haline geliyor, nesneleşiyor. Öbür taraftan makinenin getirdiği istihsal düzeniyle, toplum ve mülkiyet düzeni arasındaki zıddiyet ferdi tedirgen ediyor. İki düzen arasında bir ahenk sağlanamaması insan'ı gittikçe kendine yabancı, saçma, ezici ve manasız bir ortamda hiçlikle karş ıkarşıya yaşamak zorunda bırakıyor. Bu aykırı durum ferdin şahsiyetini kaybetmesine, toplumda yabancılaşmasına, yalnızlaşmasına yol açıyor.

Yavaş yavaş insan oğlu "Sartre"ın deyimiyle :

Geçmişsiz, desteksiz yapayalnız bir varlık-
Tarih denen arabaya hayvanca koşulmuş savaşı ve ölümü bekleyen bir varlık,

oluyor.

Kaynaklar :

HEIDEGGER (Martin) : De l'essence de la vérité (Louvain 1948)

JASPERS (Karl) : La situation spirituelle de notre époque (Desclée de Brouwer, 1951)

KIERKEGAARD (Sören) : Point de vue explicatif de mon oeuvre (Iisseau 1940)

MARCEL (Gabriel) : Existentialisme Chrétien (Plon 1947)

SARTRE (Jean Paul) : L'être et le néant (Gallimard 1943), L'Existentialisme est un humanisme (Nagel 1948)

AVRUPADA FRANMASONLUĞUN İNKİŞAFI (*)

Fransa İhtilâli Kebirinden Napolenun Sukutuna kadar

Franmasonluğa muarız ve bilhassa kiliseye mensup taraflar, İhtilâli Kebirin Franmason localarında görüşüldüğünü, kararlaştırıldığını ve mevkiî tatbike konulmuş olduğunu iddia ede gelmiştir.

Fransız İhtilâli Kebirinin sebeplerinin XIV. ve XV. Louis'lerin saltanat devirlerinde aramak lâzımdır. Bunlar artık tarihin malı olmuş hususlardır.

Franmasonluğun ana umdesi, krallık, cumhuriyet veya diktatörlük gibi bir devlet şekli kurmak olmayıp, ancak insanların mükemmelleştirilmesi gayesini gütmekte idi. İnsanların mükemmelleştirilmesini güden bir zihniyetin, teşekkül etmiş siyasi ihtirasları körüklemesi ve bunları alevlendirmesi hiç bir zaman beklenemez. Fransız Franmasonluğunun kompozisiyonu itibarile ihtilâlcı bir haleti ruhiye taşımadığı hususunda kâfi derecede deliller mevcuttur. Fransız Franmasonlarının büyük bir ekseriyeti krala sadık kimseler olup, mevcut kanunlarda esaslı islâhat yapılmasını arzu etmekte idiler.

"Bir dünya cumhuriyetinin kurulması" "Kral tahtının ve kilisenin bertaraf edilmesi" gibi lâfların boş birer sözden ibaret oldukları sonradan anlaşılmıştır.

Krallığın bertaraf edilmesi, bir birader olan kralın öldürülmesi ne bir Franmasonun ne de aklı başında bir Fransızın zihninden geçmiştir.

Fransız İhtilâli Kebirinî takip eden tedhiş rejimi es-

(*) Muhtelif kaynaklardan derleyen Faiz Poroy .·.

nasında bir çok fransız locaları tatili faaliyet etmişlerdir. İlk kapanan Loca, 1791 senesinin Temmuz ayında "Mère Loge des Rites Ecossaises Philosophiques" olmuştur. Esasen 1788 senesinden beri Fransız Localarının mesaisinde bir durgunluk, biraderler tarafından alâkasızlık müşahede edilmeğe başlanmıştı. Bilhassa günün siyasi olayları ile yakından ilgili olan kardeşler toplantılara gelmez olmuşlardı. 1791 senesinde neşredilen bir raporda, Fransada mevcut bütün locaların hemen hemen kapanmış olduğu ve bilhassa vilâyetlerdeki biraderlerin takibata maruz kaldıkları bildirilmekte idi. Mamafih bütün bu müşküllere rağmen Fransız Grand Orient'in 1792 senesinde tekrar üç locayı faaliyet haline irca etmiş ve biraderlerin bilhassa yeni rejim karşısında maruz kaldıkları takibat ve davalarda bilâ ücret müşavere edebilecekleri bir komisyon teşkil etmişti.

21 Ocak 1793 tarihinde, kral XVI. Louis'nin idamını müteakip Büyük Üstad Philippe d'Orléans 24 Şubat 1793 tarihinde bu vazifesinden ve cemiyetten istifa etmiştir. Aynı gün Journal de Paris gazetesine de aşağıdaki tebliği vermiştir :

"Kimsenin büyük bir ihtilâlin arefesinde olduğumuzu zannetmediği bir zaman, azası arasında müsavat prensiplerini müdafaa eden Franmasonluğa intisap etmiştim. Yine azası arasında hürriyetin mübeşşiri olan parlamentolara da aynı hislerle me'luf olarak girmiştim. Halbuki şimdi hayalleri bırakarak hakikata dönmeğe karar verdim. Geçen Aralık ayında Meşrıkı Azamın Büyük kâtibi, nezdimde kâtiplik vazifesini yapmakta olan bir kardeşime müracaat ederek Meşrıkı Azama ait bir işin bana duyurulmasını istemiştir. 5 Ocakta kendisine şu cevabı verdim : "Meşrıkı Azamın ne şekilde teşekkül ve terekküp ettiğine dair bir bilgim yoktur. Yeni bir Cumhuriyetin kurulmuş olduğu bu sıralarda esrar-engiz fiiller ve toplantılar olmasına taraftar değilim. Bu itibarla ne Meşrıkı

Azam ve ne de Franmasonların toplantıları ile bir alâkam kalmasını istemiyorum."

Bu sözler Philippe D'Orléans'ın Franmasonluğun realiteden uzak bir teşekkül olarak itibar ettiğini göstermektedir. Mamafih bu kardeşimiz de 6 Kasım 1793 tarihinde giyotin altında can verdi. Giyotin altında başlarını kaybedenler arasında çok miktarda Franmason var idi. Franmasonluğun muarızlarından hiç biri aşağıdaki suale mukni bir cevap vermeğe muvaffak olamamışlardır :

"Şayet bu korkunç ve kanlı hadiseler Franmasonlar tarafından tertip edilmiş bulunuyor idiyse, Franmasonların ihtilâli diye tesmiye edilen bu büyük ihtilâlde yüzlerce Franmasonun ölüm ilâmlarını kimler imza etti ?"

Bu hususta bazı namdar Fransız muharrirlerinin görüşlerinin burada hulâsadat arzetmek faideden hali olmayacaktır. (1761-1830) seneleri arasında yaşamış olan hakim Jean Joseph Mounier, 1801 senesinde neşretmiş olduğu "De l'Influence attribuée aux Philosophes, aux Franc-Maçons, aux Illuminés sur la Révolution Française" isimli eserinde ezcümle şöyle demektedir :

"Franmasonların ihtilâlin kanlı olaylarında hiç bir sun'u taksirleri yoktur. Bu olayların Mason cemiyeti üzerinde tahrip edici tesirleri olmuştur. Eski rejimin günahları ihtilâli gayrı kabili içtinap bir hale getirmştr. İşbaşında olan kimseler bir memleketin maliyesini iflâs haline getirir, ordularda memnuniyetsizlik tevlit ederler, idare mekanizmasının her kademesinde düzensizlik cari olursa ve nihayet geniş ölçüde halk temsilcilerini toplayıp onlardan kendilerini desteklemeler iistenirse, bu vaziyet karşısında ihtilâl kaçınılmaz bir olay olur." Mason olmaayan bir kimsenin, Masonlar hakkında böyle bir görüşte bulunması cidden şayanı dikkattir.

Parisin meşhur Sorbonne Üniversitesi profesörlerinden ve Fransız İhtilâli Kebir tarihi mütehassıslarından Profesör Philippe Sagnac, kendisine Franmason doctrineinin bir intizamsızlık doctrine'i olup olmadığı sorulduğu zaman şu şekilde cevap vermiştir : "Bil'akis Franmasonluk meşruti hükûmetin tevlit etmiş olduğu anarşiyi yenmek istiyor ve yerine müsavat ve hürriyet esasları üzerine kurulmuş bir hukuki nizam ikame etmek istiyordu. Franmasonların bir komplo kurmuş oldukları tarihçe teyit edilmediği gibi tamamen de asılsızdır."

Louis Blanc, Henry Martin ve Ernest Nys tarafından kaleme alınmış olan monografiler sayesinde geniş miktarda Franmasonun siyasi cemiyetlerde vazife almış oldukları öğrenilmiş bulunmaktadır. Mirabeau, Lavoisier gibi ilim adamları, gayeleri milletleri prensiplerin ve kilisenin zulmüden ve köylü ve işçileri de derebeylerin ve loncaların esaretinden kurtarmak olan, localara mensup idiler. Ernest Nys ise şöyle demektedir : "Franmasonluk humanitaire gayretleri, şahsın kudsiyeti hakkındaki sarsılmaz imanı ve hürriyet, müsavat ve kardeşlik prensipleri ile umumi efkârı yeni fikir ve ideallere imale etmek için çok büyük hizmetler ifa etmiştir. Franmasonluğun bu sahadaki hizmetleri o kadar müessir olmuştur ki, Fransanın her tarafında toplantılar tertip edilmiş, ilerleme fikirleri müzakere ve sevinçle kabul edilmiştir."

Ancak localarda karşılıklı saygı ve hürmet itiyat haline gelmiş bulunduğundan, değişik siyasi fikirleri müdafaa eden kardeşler birbirlerine girmemişler ve localar kapılarını kapamak mecburiyetinde kalmamışlardır. Ancak bir taraftan kral tarafdarı ve diğer taraftan commune tarafdarları arasındaki münakaşa ve müzkereler o kadar şiddetli bir şekil almış bulunuyorki, locaları kapatmak en makul ve doğru bir hareket olarak kabul edildi. Bilhassa Paris'te "Les Noeuf Soeurs" ve "Du Contrat Social"

loocaları bu olaylardan o kadar müteessir olmuştuki, kral tarafdarı biraderlerin kafaları giyotin ile uçurulmuştu.

İhtilâli Kebirden evvel Fransada 629 Loca mevcut idi. İhtilâli Kebirin yatışmasından sonra zindandan tahliye edilen Monteleau birader ,atelyeleri vazifeye çağırdığı zaman, ancak 18 loca bu davete icabet edebilmişti. Bilâhara localar tedricen teaddüt etmeğe başlamış ve Monteleau birader de altıncı Büyük Üstad olmuştur. Bu Biraderimiz Fransız Masonluğunun tamamen dağılmasını önlemek şerefini ihraz etmiş bulunmaktadır. Çok ince hisli olması, her biraderin yardımına koçması sayesinde, Fransız İhtilâli Kebirinden sonra hayatta kalmış olan biraderler, 1797 senesi Mayıs ayında bir araya gelmeği kabul ederek Fransa Meşrıkı Azamı ile Büyük Loca arasında bir birleşme mukavelesi imza ettiler. Bu birleşme 28 Haziran 1799 tarihinde büyük merasimle tes'it edildi. 1800 senesinde loca adedi 74 e ve 1802 senesinde ise 114 e baliğ oldu.

Fransız İhtilâli Kebirini basdırmak, evvelâ Birinci Konsül ve sonra İmperator olan Napoleon Bonaparte'ın eseridir. Napoleon'un her hangi bir Mason Locasına mensup olup olmadığı hakkında yapılan araştırmalardan bir netice alınamamıştır. 1798 senesinde Mısır Seferi esnasında bir Ordu locasına intisap etmiş olduğu keyfiyeti de bir faraziyeden ibaret kalmış bulunmaktadır. Milano'da "Kraliçe Josephine" locasında her ne kadar "Birader, Kral ve İmperatör" şerefine kadeh kaldırılmış olduğuna dair zabıtalarda meşruhat mevcut ise de, Napoleon'un Masonluğa mensubiyeti hakkında kat'i delâil mevcut değildir. Matriküllerin hiç birinde İmperatorun ismi geçmemektedir.

Yalnız Napoleon'un Franmasonluğun gayeleri hakkında bilgi toplamış olduğu şüpheden varestedir.

Aralarında, Massena, Beurnonville, Bernadotte, Net,

Kellerman, Macdonald, Soult, Oudinot kardeşleri Joseph ve Lucien, kayınbiraderleri Louis ve Jérome, Murat ve şansölliye Cambacères gibi ikiyüzden fazla mareşal ve devlet adamının bu cemiyete mensup olmaları, Napoleon'un, cemiyetin devlet menafiine muhalif bir gaye gütmediği hususunda kâfi derecede ikna etmiş bulunmaktadır..

Napoleon'un taç giyme merasiminden sonra, Fransız Franmasonluğunu bir tek idare altında toplamak gayretleri gevşememiş olmakla beraber, bu fikrin kabili tatbik olmadığı görülmüştür. Birleşmiş Grand Orientin Büyük Üstadlığı imperatorun biraderi Prens Joseph'e tevcih edilmişti. Bu suretle Joseph Fransanın yedinci Büyük Üstadı oldu. Büyük Üstad Muavinliğine de, aynı zamanda uhdesinde Skoç Süprem Konseyinin idaresi bulunan Şansöliye Cambacères intihap edildi. Monteleau birader, ayrı ritler zerinde çalışan teşkilâtı birleşdirmek yolları bulunmadığı takdirde, Napoleon'un Fransız Franmasonluğunu dağıtmak istediğini muhetlif vesileler ile bildirmiştir.

"Saint Alexander d'Ecosse" locasında 1801 senesinde Skoç Ritinin ihyası için çalışmalara başlanmıştı. Bu Loca Fransanın en eski Localarından biri idi. Bu çalışmalardan ikinci bir teşkilât olan "Süprem Konsey" doğru. 'Grande Loge Générale Ecossaise" Süprem Konseye bağlı bulunmakta idi Bu loca Fransız Grand Orien'i ile müvazi olarak çalışmağa başladı. Kadim ve Kabul edilmiş Skoç Riti ile münasebetleri şu şekilde doğmuştur. Fransız Grand Orient'ı 1761 senesinde Amerikaya hicret eden tüccar "Etienne Morin" biraderi Yeni Dünyada tekemmül locaları kurabilmesi için patente vermiş bulunuyordu. Bu birader Amerikada bir sıra tekemmül locaları kurmağa muvaffak oldu. Bu suretle Amerikada da Kadim ve Kabul edilmiş **Skoç Riti** teessüs etti.

Morin haricileri, Masonluğun 25 derecesine kadar kabul etmek selâhiyetini haiz bulunmakta idi. Masonluk in-

kişaf ettikçe dereceler de 25 den 33 e kadar yükseldi. Amerikada Masonluğun en yüksek mercii her biri 33 üncü dereceyi haiz dokuz Büyük Umumi Müfettişten kurulu Süprem Konsey oldu. İlk makarrı 1801 senesinde Charleston şehrinde olan Süprem Konsey, 1860 senesinde Washington'a nakletti. Tekemmül derecelerinin 25 ten 33 e çıkarılmasının menşeini büyük bir ihtimal ile Amerikada aramak lâzımdır.

1804 senesinde Amerikadan dönen süvari yüzbaşısı Comte Alexander Auguste de Grasse-Tilly Kadim ve Kabul edilmiş Skoç Ritini Fransada kurmak selâhiyetini haiz bulunmakta idi. Bu suretle Avrupada ve Skoçya Büyük Locasının hâkimiyeti altında İlk Büyük Skoç Riti Süprem Konseyi kurulmuş oldu. İlk Büyük Kommandör Comte de Tilly idi ve yerini 1806 senesinde Napoleon'un Şansölyesi Cambacères'e terketti. Bu kuruluşu diğer memleketlerdeki Süprem Konseylerin kuruluşları takip etti.

1801 — Amerikanın Birleşmiş Cenup Eyaletleri
1804 — Fransa
1811 — İspanya
1813 — Amerikanın Birleşmiş Büyün Eyaletleri
1817 — Belçika
1824 — İrlanda
1829 — Brezilya
1830 — Peru
1833 — Kolumbiya
1842 — İngiltere
1846 — İskoçya
1856 — Uruguay
1857 — Arjantin
1859 — Küba
1860 — Meksika
1861 — San Dominik
1861 — Türkiye

1965 — Venezüella
1870 — Paraguay
1871 — Guatamala
1872 — Yunanistan
1873 — İsviçre
1874 — Kanada
1875 — İtalya
1899 — Şile
1907 — Mısır
1910 — Ekuador
1912 — Sırbistan
1913 — Hollanda
1923 — Lehistan
1922 — Romanya
1923 — Çekoslovakya
1925 — Avusturya
1930 — Almanya

Muhtelif memleketlerin Süprem Konseyleri 26 Eylül 1875 tarihinde Lozanda "Lozan Konfederation"unu kurdular. Bu konfederasyon Kadim ve Kabul edilmiş Skoç Ritini cihanşümul bir rit haline getiren uluslararası bir bağ olmuştur. Konfederasyonunun tebliği büyük bir önem taşımaktadır. Ana hatları şunlardır :

1 — Franmasonluk insan cemiyeti içinde bir kardeş topluluğudur. Kâinatın Ulu Mimarı ismi altında halk edici bir kuvvetin tanınmasını tedris eder.

2 — Her hangi bir millete mensup olursa olsun, bütün hakiki Masonlar kürreyi arzın sathına dağılmış olan biraderlerden ibaret bir aileyi temsil ederler. Bunlar Mason Birliğini teşkil ederler.

3 — Franmasonluk hakikatın aranmasına hiç bir mani ve engel koymaz. Herkesin istiklâlini teminat altına alabilmek için şartsız müsamahayı teşvik eder.

4 — Bu sebeplerden ötürü, Franmasonluk bütün milletlere, bütün ırklara ve dinler ekapılarını açık tutar. Toplantılarında her türlü dini ve siyasi mübahasaları men'eder. Siyasi ve dini akideleri ne olursa olsun hür ve iyi ahlâk sahibi olan herkesi sinesine kabul eder.

5 — Franmasonluk her ne şekil ve kisve altında olursa olsun, cehalet ile mücadele etmeği vazife addeder. Umdeleri şunlardır :

a) Vatanın kanunlarına riayet etmek,

b) Namuslu yaşamak

c) Adilâne hareket etmek

d) Hemcinslerini sevmek

e) İnsanları mes'ut edecek eserlerde fasılasız çalışmak

f) İnsanların ve bu eserlerin muslihane şekilde emancipation'una teşvik etmek

g) Mason birliği aynı kökten gelen ve aynı gayeleri güden ve birbirini tanıyan muhtelif ritlerden teşekkül eder. Bir Mason her hangi bir rite mensup olursa olsun, dünyadaki diğer Masonların kardeşidir.

Süprem Konseyler beşer senelik fasılalar ile beynelmilel kongreler halinde toplandılar. Pariste 1929 senesinde toplanan ve 27 Süprem Konseyin murahhas hey'etinin iştirâk etmiş olduğu Kongrede Birleşik Amerika delegesi Leon Abbott'un takriri oybirliği ile kabul edilmişti. Metni şudur :

"Dünya nihayet hakiki dostluk, hakiki itimat ve herşeyi ihata eden ivassız bir sevgiye kavuşmalıdır. Sulh, nefret, hodgâmlık, taassup ve itimadsızlıktan ari olan bir men'badan neş'et etmelidir. Muhtelif milletle-

rin temsilcileri tarafından dostluk havası içinde ve hüsnüniyet ile me'luf anlaşmalar akti için sarfedilmekte olan gayretleri yakin bir alâka ile takip etmekteyiz. Nasıl ki her masonik atölye vatan sevgisi ve sadık vatandaşlığın beşiğidir, burada toplanmış olan bizler de sulhün ve ileriye giden bir medeniyetin öncüleri olmalıyız."

Kongrede hazır bulunan bütün delegeler, umumi sulhü teşvik, hüsnüniyeti arttırmak ve bütün dünyadaki insanların kalplerinde kardeş sevgisini tesis etmek için yapılmakta olan gayretlere, meşru ve kanuni şekilde yardım etmeği merasimle yemin etmişlerdir.

Süprem Konseyler hakkında bu zaruri malûmatı verdikten sonra tekrar Fransaya avdet edelim.

Fransa Grand Orient'ından sonra da, Fransa Süprem Konseyi Grasse-Tikly tarafından tesis edilmiş bulunan sistemi tevsi etti.

1815 senesinin sonlarına doğru 90 derece üzerinde çalışan (Misraim) cemiyeti kendisinden bahsettirmeğe başladı. Bu teşkilâtın arzusu bütün ritleri idare etmek idi. Bu teşkilâtın kurucuları 1815 senesinde Pariste yerleşen Avignon'lu Michael, Marc ve Joseph Bedarride biraderler idiler. Bu teşkilâtın 17 derecelik 4 bölümü ve ayrıca sembolik, felsefi, mistik ve kabalistik dereceleri de mevcut idi. Teşkilâtın lejandına göre Misraim Mısırda Isis ve Orisis gizli kültünü kuran Ham'ın oğlu idi.

1817 senesinde Fransız Grand Orient'ı bu teşkilâtı kanun dışı ilân ederek bu loca ile münasebet tesisini men' etti. Her ne kadar polis bu teşkilâtı bilahâra kapatmış ise de, zaman zaman, kendisine taraftarlar buldu. Nihayet 1899 senesinde bu teşkilâtta kalmış olan Osselin ve Morel biraderler de bu locadan ayrılarak Memphis locasına intisap ettiler. Memphis Locası o zamanlar Mason-

lar arasında mevcut olan keşmekeşten doğmuş bir loca olarak itibar edilebilir. Tam ismi "Memphis Oriental Mason Locası" olan bu loca bidayette Misriam ritine rekabet edici bir hüviyyet taşımakta idi. Bu locayı Kahirede doğmuş Samuel Homes isminde bir maceraperest kurmuş idi. 1814 senesinde Fransaya geçen bu zat propaganda yapmağa başladı. Bu zatın iddiasına göre, eski ve iptidai Memphis ritinin kökleri Dyonisis esrarlarından gelmedir. Bu rit, bilâhara yunanlı müritler tarafından Anadoluya nakledilmiş ve burada Aziz Marküs tarafından kendisine Hiristiyanlık kabul ettirilmiş bulunan Mısırlı rahip Ormus eski misterler ile ritin yeni kanunlarını tevhit etmiş bulunmaktadır.

Kendilerine "Filistin Şövalyeleri" ünvanını veren Ehli Salip Şövalyeleri bu riti bilâhara İskoçyaya naklettiler. Burada bütün Masonluğun beşiği olarak telâkki edilebilecek olan Edinburgh Büyük Locasını tesis ettiler.

Hömes 1815 senesinde, Baron Dumas, Marquis de la Roque ve Montanban biraderler ile birlikte Memphis Büyük Locasını kurmağa muvaffak oldu. Ayrıca 1838 senesinde Pariste (Osiris) büyük locası da kurulmuştu. Bu locanın reisine büyük üstad denmeyip (Hiérophant) denmekte ve ünvanları da "Nurun Büyük Üstadı" Eski An'anelerin Mukaddes Muhafızı "Mukaddes Örtünün Yüksek Müntehabı" idi. Büyük Konsey "Mistik Mabed" adını taşımakta ve dokuz kişiden ibaret bulunmakta idi. Bütün Nurun ve bütün tedrisatın menşei burası idi.

Polis tarafından takibata uğrayan ve bir kaç def'a kapatılan bu teşkilât 1856 ve 1860 senelerinde tadilâta uğradı ve dereceler 97 ye kadar çıkarıldı. 91 - 95 inci dereceler Hakim Sanctuaire'i temsil ediyordu. 96 ıncı derece Sanctuaire Umumi Büyük Üstadı derecesi idi. 97 inci derece ise "Rit Büyük Hiérophant" derecesi idi. Yukarıda ismi geçen iki rit İngiltere ve İrlanda da 1876 sene-

sinde "Memphis ve Misraim Ritleri eski Masonları" Locası ismi altında birleştiler.

Napoleonun Sukutundan zamanımıza kadar :

Napoleonun esir ve St. Helene adasına sürgün edilmesi tabiatile Fransada devlet şeklinin değişmesini mucip oldu. Fransız Franmasonluğu da bu hadiselerin tesiri altında kaldı. B useneler zarfında Fransız Franmasonluğu Papalık makamı tarafından da desteklenen kilisenin hücumlarına maruz kaldı.

2 Aralık 1851 tarihinde Louis Bonaparte III. Napoleon ismi altında Fransa tahtına geçti. Franmasonluğu kendi emellerine hizmet ettirmek isteyen bu hükümdar, Fransa Grand Orient'ını eski Napoli Kralının oğlu Prens Murat'yı Büyük Üstad yapmaları hususunda tazyik etti. Bu tazyike boyun eğmeyen, eğmek istemiyen biraderlerimiz 1861 senesi yeni seçimlerine Prens Louis Napoleon'u mukabil namzet olarak gösterdiler. Fakat kral Franmasonluğun dahili işlerine karışmak arzusundan vazgeçmedi. Her iki Prense de faaliyetleri durdurmaları emredildi. 11 Ocak 1862 tarihinde isdar olunan bir kararname ile Mareşal Magnan Fransız Grand Orient'ı Büyük Üstadı tayin edildi. Kralın emrine dayanan Mareşal, Süprem Konseyin de kendi emri altına girmesinde israr etti. Bütün bu hareketlerden, Mareşalın milli bir büyük loca kurmak gayesini gütmekte olduğu anlaşılıyordu. Skoç ritinin idaresi Paris Akademisi Müdürü şair Vignet biraderimizin uhdesinde idi. Kralın Franmasonluğun umuru dahiliyesine karışmağa hakkı olmadığını Mareşale alenen beyan etti. Mareşal Magnan'a yazmış olduğu bir mektupta ezcümle şöyle demektedir : "Benden talep ettiğiniz hususlar intihar demektir. Her zaman şahsımı feda edebilirim. Fakat Skoç Riti ben öldükten sonra da yaşayacaktır." Bu yazı üzerine Mareşal Magnan Süprem Konseyi feshetti.

Grand Orient 1848 senesinde tadil etmiş olduğu anayasada Allaha İnanış ve ruhun ölmezliği formüllerine yer vermiş bulunmakta idi. Grand Orient'nın 1877 senesinde yapılan umumi toplantısında bir çok localar bu ibarelerin ve "Kâinatın Ulu Mimarı" ibaresinin anayasadan çıkarılmasına tarafdar oldular. Bu talep, protestan rahipler, meb'uslar ve Fransız Senatosu ikinci reisi Desmons birader tarafından yapıldı. Müşarünileyh bu hususdaki beyanatında ezcümle şöyle demirtir : "Dogmaların münakaşasının teologlara bırakalım. Franmasonluk olduğu gibi kalmalıdır. Hiç bir zaman ihtiraslı teolojik münakaşaların seviyesine inmemelidir. Localar, bir kilise, bir konsil veya bir sinod olmaktan daima çekinmelidirler." Desmons tolerans zaviyesinden bu ibarelerin kaldırılmasını talep ettiğinden, temsil edilen locaların üçte ikisi buna taraftar oldular. Yeni formül şu şekilde tekevvün etti : "Franmasonluğun esasları kayıtsız şartsız vicdan hürriyeti ve beşeri tesanüttür. Hiç bir kimseyi kendi itikadından dolayı arasına almamazlık etmez."

Ancak bu formüllerin anayasadan çıkarılması önemli tepkiler yarattı. İngiltere Büyük Locası ve ona bağlı bütün Anglo-Sakson Localar Fransız Grand Orient'ından ayrıldılar ve münasebetlerini kestiler.

1927 senesinde aktedilen Konvanda Reis Arthur Groussier birader, bu mevzuda şöyle konuşmuştur : "Anglo-Sakson localarında olduğu gibi derin bir dini his ile meluf olmadığımız bir gerçektir. Zaman ile şimdiki inkişafımıza eriştik ve hudutsuz bir düşünce serbestisini kendimize şiar edindik. Fakat bazı obediyanslar, anayasamızın temellerini teşkil eden bu fevkalâde güzel müsamaha, hüsnü ahlâk ve kardeşlik esaslarından ayrılmamışlar mıdır? Kendilerine her hangi bir serzenişte bulunmak istemiyoruz ve onların inançlarına hürmet ediyoruz. Hiç bir rite her hangi kötü bir tenkitte bulunmak hatırımızdan geçmez. Ancak başka düşünce tarzına sahip olanla-

rın da müsamahanın ,Franmasonluğun belli başlı Landmark'larından biri olduğunu unutmamalarını isteriz. Yaşadığımız bu yirminci asırda aramızda materiyalistler de bulunmaktadır. Ancak 18 inci asırda bile materyalistlerin en parlak temsilcilerinin de saflarımız arasında bulunduklarını unutmamak lâzımdır. Muasırları tarafından düşüncelerinden dolayı takibata uğrayan bu zevatın, tefekkür serbestisini temsil eden mabedlerimize iltica etmelerine hayret edilmeli midir? Mabedlerimizde saf Spiritualist'lere de tesadüf etmek mümkündür. Çünki Grand Orient, Atheisme, Materyalism veya Deisme gibi her hangi bir doktrin tedris etmemektedir. Azasına muayyen bazı esasları kabul veya red hususunda telkinatta bulunmaktan içtinap etmekte ve bütün biraderleri **düşünen insanlar** olmağa teşvik etmektedir.

Fransız Franmasonluğun politika ile olan münasebetleri hakkında sorulan bir suale ve "sizler politika yapıyormusunuz, eski Romalılar gibi siyasi iktidarı hedef tutuyorsunuz" mealindeki bir şikâyete Reis Groussier aşağıdaki cevabı vermiştir : "Evet, manevi iktidarı hedef tutuyoruz, fakat siyasi bir iktidarı aslâ! Cemiyetimiz siyasi bir iktidarın emri altına girmeği nasıl istemiyorsa, ktidarın kendisini de arzu etmemektedir. Cemiyetimiz yalnız fikirler müdafaa eder ve htirasları tatmin hususunu kat'iyetle reddeder."

Bu arada Fransız Süprem Konseyinde de ihtilâflar doğmuştu.

Fransanın Lozan Konfederasyonuna iltihak etmesi ve K.U.Y.Y.Ş. ibaresinin kullanılmasını localarda mecburi kılması ihtilâflara sebep oldu. Yer yer muhalif gruplar teşekkül etti. Bunlara "Asiler" denildi. "Le Maçon Libre dans La Loge Libre" (Hür Locada Hür Mason) dövizini kullanan "Grande Loge Symbolique Ecossaise" kuruldu. Bu Loca ancak üç derece tanımakta idi. Locaların adedi

çok kısa bir zaman içinde 12'den 40'a çıkınca Fransa Süprem Konseyi bu yeni teşekkül ile bir anlaşma yapmağa mecbur oldu. Süprem Konsey, 1/1/1895 tarihinde kurulmuş olan "Grande Loge de France" a remzi localar üzerindeki hükümranlık haklarını devretti. Süprem Konsey 26 Temmuz 1904 senesinde kabul etmiş olduğu bir karar ile Grande Loge'dan tamamen ayrıldı. Bu kararı takip eden senelerde ihtilâflar nispeten yatıştı. Bi rtaraftan "Grand Orient de France" diğer taraftan "Grande Loge de France" masonik faaliyetlerine devam ederek binlerce aza kaydettiler.

Bu iki büyük Locaya ilâveten 1913 senesinde "Grande Loge Indépendante et Régulière pour la France" ismi altında üçüncü bir büyük loca kuruldu. Bu üçüncü büyük locanın menşei Pariste 1732 senesinde kurulan "Anglaise" ve "Centre des Amis" locaları idi. Fransa Grand Orient'ı 1841 - 1910 seneleri arasında uykuya dalmış bulunan bu locayı 1911 senesinde uyandırmıştı Ancak K.Y.M.U.Ş. formülü üzerinde ihtilâf çıktığından bu iki Loca Grand Orient'dan ayrılmışlardır. Fakat İngiltere Birleşik Büyük Locası bu iki Locayı 1913 senesinde yukarıdakj isim altında tanıdı ve patente verdi.

Fransız Franmasonluğun tahrihçesi, Fransız - Alman münasebetlerine temas edilmeden geçildiği takdirde, tam bir manzara arzetmekten uzak kalacaktır.

1870 - 1871 harbı dolayısiyle iki memleket arasındaki masonik münasebetler kırk sene müddetle tatil edilmişti. Birinci Dünya Harbinden biraz evvel yeniden tesis edilen münasebetler, harbın patlak vermesi üzerine tekrar kesildi. Fransız Franmasonluğu "Comité Fraternité et Reconciliation" (Kardeşlik ve Barış Komitesi) ni kurmakla Versailles muahedesinin Almanyaya karşı büyük bir haksızlık olduğunu ve Ren havzasının işgaline bir an evvel nihayet verilmesinin icap edeceğini ilân etti. Fransa-

nın politikasının barışçı bir politika olması lâzım geldiğini ilân etti. Bu komite Versailles muahedesi için şöyle beyanatta bulundu : "Bu muahede, bunu aktedenleri utandırması icap eden bir nefret yuvasıdır, ve 20 nci asırda bir milleti esarete mahkûm etmektedir. Bu muahedeler insanların hudutsuz hodgâmlığının muvakkat zaferlerini teşkil ederler. İstikbaldeki müsademe ve ihtilâf imkânlarının bertaraf edeceği yerde, bunları ebedileştirmektedir." Bu sözleri Grand Orient'ın Büyük Kommandörü Camille Savoire birader 1926 senesinde Belgradda söylemiştir. Büyük Loca Konvanı, ahlâki, askeri ve iktisadi ve mali bir silâhsızlanma programını derpiş eden bir karar almıştı. Bu karar gereğince Fransanın en birinci vazifesi, harp dolayısile meydana gelmiş olan nefret hislerile mücadele etmek, dünyaya sürekli bir sulhu temin etmek olacaktı.

Ey dost dünyanın kaderini yok yere çekme,
Bu yıpranmış dünyanın gamını beyhude çekme,
Mademki varolan şey yok oldu,
Kendini hoş tut, ne varın nede yokun derdini çekme.

Ömer Hayyam

Dünyanın naz ve nimeti ile mağruz olma,
Çünki dünyada ebedî kalmak imkânsızdır.

Şeyh Sâdî

KEMALETTİN APAK

Vefat tarihi

11 - Ağustos - 1962

Neye bir boşluğun ummanına daldık acaba ?
Neye küskün gibi matemli eser bâdi sebâ ?

Onu şarkın güneşi saydığımız gün nerede ?
Aramızdan çekiverdi onu bir gizli nida...

Ezelin feyzini almış, ebet olmuştu bize,
O KEMÂL ehline ibzâl ederek hubbü vefa.

Bir ipekten daha nermin, granitten daha sert,
Yeni bir azme sebebdi, ona her cevrü cefâ...

O hitap etmede bir İLMİ LEDÜN menbaıdır,
Konuşurken saçılır çevresine nurü ziya.

Bu gün eyvah... ona mâtem tutarak susmadayız,
Onu andık gözümüz yaş dolu dillerde duâ...

Güneşin çehresi pür nuru kararmıştı o gün,
Nigehinde açılup perdei ebvâbı hafa.

Melekût âlemi kıskandı çeküp aldı onu,
Gecenin nurü siyahında sönüp rengi semâ...

Ne zemandanberi bir sır gibi imâlı idi.
Yüzünün rengine sinmiş idi bir nurlu likâ.

Onu bizler ebedi tahtına îkaf ederek,
Diyelimki: (SENİ TAZİZ EDER İHVÂNİ SAFÂ)

Bu deni âlemi terkeyledi ÜSTADI-KEMAL
Yücelip kevkebei arşa kadar berkı zekâ.

O, (CİLÂ) ekledi ayinei tarihine eş,
(DEDİ YÜZ SÜRMEYE GELDİ İKİ MÜŞTAKİ HUDÂ)

Turgut AKKAŞ

E Ğ E R

Eğer bütün etrafındakiler bir bozguna uğrarlar
Ve bunun sebebini senden bildikleri zaman
Eğer sen kafanı dik tutabilir ve î'tidalını kaybetmezsen.
Eğer herkes sana güvenmezken sen kendine güvenebilir
Ve onların güvenmemesini haklı görebilirsen.
Eğer beklemesini bilir, beklemekle de yorulmazsan.
Veya hakkında yalan söylenir de, sen yalanla iş görmezsen
Bütün bunlarla beraber ne çok iyi, nede çok akıllı görünmeye
çalışmazsan.

Eğer tahayyül edebilir ve hayallerine esîr olmazsan,
Eğer düşünebilir, gayretini yalnız düşüncelere bırakmazsan
Eğer zaferle ve felâketle karşılaştığın zaman,
Her ikisini de birer aldatıcı olarak kabul edebilirsen.
Eğer ağzından çıkan bir hakikatin,
Bâzı alçaklar tarafından, ahmaklara tuzak olarak yansıtılmasına
katlanabilirsen.

Yahut ömrünü verdiğin başarıların yıkıldığını görür,
Ve eğrilip parçalanmış âletlerle, onu yeniden kurabilirsen.
Eğer bütün kazancını toplayabilir,
Ve onları yeniden tehlikeye koyabilirsen.
Ve yine kaybettikten sonra yeniden başlayabilirsen
Ve zararın hakkında tek kelime bile söylemezsen.

Eğer kalb, sinir ve damarların dermanı kesildikten sonra bile
Onlara bir hızla yeniden takat verebilirsen
Ve kendinde "güvenebilirsin" diyen,
İradenden başka bir gücün kalmadığı zaman dayanabilirsen.
Eğer halkla konuşurken fazîletini muhafaza edebilirsen
Eğer seçkinlerle gezerken halka ait hasletini kayıp etmezsen
Eğer düşmanların ve yakın dostların seni incitirse
Eğer herkesi sayar fakat onlara olduğundan fazla değer vermezsen
Eğer hiç birini fazla olmamak şartiyle bütün insanları sevebilirsen
Eğer sen, bir daha ele geçmiyecek her dakikanın,
Kıymetli altmış saniyesini çabanla doldurabilirsen
Her şeyiyle Dünya senindir,
Ve dahası... sen bir insan olursun oğlum...

Rudyard KİPLİNG

(1865 - 1936)

Mesul müdürü : Hamit Ören
İdare yeri : Tepebaşı No. 111 — İstanbul
Nüshası : 125 Kuruş
Yıllık abone : 5 Lira
Basıldığı yer : Kulen Basımevi - Galata

Revue Maçonique
Adresse : Tepebaşı No. 111, İstanbul

